

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana **zvláště zákeřná**, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Cílem našeho programu proti šikaně je budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi všemi členy společenství školy. Vytvoření příznivého klimatu ve škole na úrovni sociální, emocionální a pracovní. Předpokladem je týmová spolupráce při řešení všech problémů a ochota celého pedagogického kolektivu na sobě odborně a morálně pracovat. Chceme-li chránit naše žáky, musíme řešit počáteční projevy šikany **ihned**, spolupracovat mezi sebou a případně s odborníky. Musíme si přiznat, že šikana se vyskytuje ve všech dětských kolektivech, tedy i na naší škole.

Charakteristika šikanování

1. Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků.
Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky.
Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.
2. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy mají **povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování**. Všichni učitelé mají povinnost šikanování řešit a jeho závažnější formy hlásit vedení školy.
Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním

s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřujících k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- a) **verbální šikana**, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií)
- b) **fyzická šikana**, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
- c) **smíšená šikana**, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulační příkazy apod.)

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

Odpovědnost školy

1. Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).

Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky **předcházet**, jeho projevy **neprodleně řešit** a každé jeho oběti **poskytnout okamžitou pomoc**.

2. Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§235), omezování osobní svobody (§213), útisku (§237), ublížení na zdraví (§221-224), loupeže (§234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§257), znásilnění (§241), kuplířství (§204) apod.
3. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro

neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že **ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky.**

Zmapování situace ve škole

- 2x ročně bude zadáván dotazník v 1. – 9. ročníku
- dotazník bude zadávat výchovná poradkyně, členové vedení školy a preventista sociálně patologických jevů
- dotazník bude vyhodnocen a s jeho výsledky budou seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci

Vzdělávání pedagogických pracovníků

- vedení školy zajistí lektora, který proškolí celý pedagogický sbor v problematice prevence a řešení šikany
- dobrovolná účast pedagogů na odborných seminářích, školeních a přednáškách k dané problematice

Společný postup při řešení šikany

1. Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.
2. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilejších stadií šikanování. Jednotlivá stadia jsou blíže popsána v příloze.
3. Metody vyšetřování šikanování:
Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:
 - a) rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi
 - b) nalezení vhodných svědků
 - c) individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli

- však konfrontace oběti a agresorů)
- d) zajištění ochrany obětem
- e) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

- a) překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti
- b) domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- c) zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- d) pokračující pomoc a podpora oběti
- e) nahlášení policii
- f) vlastní vyšetřování

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií České republiky.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů a psychiatrů.

Společný postup při řešení šikany na naší základní škole

- konkrétní případy šikanování řeší třídní učitel ve spolupráci s výchovnou poradkyní a vedením školy
 - z každého jednání bude vždy pořízen zápis s podpisy všech zúčastněných
1. při prvním prohřešku stačí omluva provinilce, případně náhrada škody za poničené věci
 2. při opakovaném prohřešku vůči stejnému spolužákovi následuje opět omluva
 3. při dalším opakování útoků a ubližování stejnému spolužákovi následuje oznámení rodičům zápisem do žákovské knížky
 4. pokud dítě dále pokračuje a po domluvě ze strany rodičů jeho agrese neustává, celý případ bude řešen s výchovnou poradkyní, vedením školy a preventistou sociálně patologických jevů, rodiče budou pozváni k projednání chování dítěte do školy, dítě bude potrestáno důtkou třídního učitele
 5. pokud dítě dále pokračuje, bude potrestáno důtkou ředitele školy

6. podle závažnosti přestupku následuje navržení 2. nebo 3. stupně z chování
7. při řešení celého případu požádáme o pomoc PPP, RC, Policii ČR

Práce učitele s kolektivem třídy

Třídní učitel:

- bude pracovat se vztahy mezi žáky v jejich skupinách
- bude se snažit o růst pozitivních vztahů
- bude mapovat třídní vztahy a zaměřovat se na projevy šikany
- diskutovat s dětmi na téma rozdíl mezi „šikanováním“ a „škádlením“
- co mohu dělat já a co ostatní, abychom se cítili ve třídě bezpečně a v pohodě
- co by se dalo dělat zajímavého „společně“
- využívat hry pro zvládnutí agresivity
- dramatizace pohádek, čtení bajek a příběhů – společné povídání o nich
- společná návštěva divadelních představení, kina
- výlety, exkurze, třídní oslavy

Prevence ve výuce

Hlavní důraz je kladen na tyto předměty:

Tělesná výchova

- práce žáků v kroužcích
- účast školních týmů na sportovních akcích

Výchova k občanství

Výchova ke zdraví

Výtvarná výchova

Člověk a svět práce

Ostatní předměty

- vytváření pravidel ve třídě
- práce v komunitním kruhu
- řešení konfliktních modelových situací – dramatizace
- hry na utužení kolektivu

Člověk a jeho svět

- téma – Škola, třída – vztahy ve třídě a ve škole

Výchova k hodnocení a sebehodnocení

Ochranný režim školy

- a) vnitřní řád školy
- b) dozory pedagogických pracovníků o přestávkách, mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, při přecházení žáků mezi budovami školy, do školní jídelny a školní družiny
- c) schránka důvěry

Spolupráce s rodiči

- získat rodiče pro spolupráci při třídních schůzkách
- rozesílat informační letáky a dopisy

Dopis pro rodiče

Vážení rodiče, i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. Jeho důležitou součástí je spolupráce pedagogů a rodičů. Prosíme Vás proto o pomoc. Vaši informaci budeme brát velmi vážně a budeme ji ve spolupráci s Vámi a odborníky řešit. Děkujeme za Vaši podporu.

Školní poradenská služba

Pokud potřebujete pomoc, obraťte se na:

- třídního učitele
- výchovnou poradkyni
- vedení základní školy
- metodika prevence sociálně patologických jevů

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko - psychologickou poradnou, střediskem

- výchovné péče, speciálně psychologickými centry
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie
 - v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence
 - případně s nejbližšími nadřízenými orgány specializujícími se na prevenci a řešení šikany
 - s Policií ČR – dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu /provinění/
 - ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka, pokud žák spáchá trestný čin /provinění/, popřípadě opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu

Vztahy se školami v okolí

Naše škola udržuje dobré vztahy se školami v okolí. Několikrát ročně se žáci účastní přátelských i soutěžních turnajů ve florbalu. Snažíme se tak předcházet mimoškolní šikaně.

Postup třídního učitele při vyšetřování šikany

Učitel především promluví s tím, kdo ho o šikaně informoval, nejdříve ho nechá vyprávět vlastními slovy (povzbuzuje ho, aby mluvil co nejvíce). Pak se ho zevrubně vyptá na všechny podrobnosti a okolnosti: Co se dělo (přesně popsati!), kdo co dělal a říkal (pokud možno doslova), kdo u toho byl, co k tomu vedlo (co předcházelo), proč se přítomní chovali tak, jak se chovali, atd. Při tomto rozhovoru se zaměříme na vztah informátora k oběti i k agresorům, zvážíme, zda je informace vnitřně konzistentní a věrohodná. Je-li referentem sama oběť, ujistíme ji svou podporou a ochranou, zeptáme se, jak si představuje naši pomoc, a podle možnosti k tomu v dalším postupu přihlédneme. Oběť potřebuje povzbuzení a naději. Vždycky ovšem myslíme i na to, že může jít o falešné udání. Není-li referentem oběť, je rozhovor s ní (k němuž je co nejméně nápadně pozvána) nejbližším dalším krokem. Oběť můžeme podle okolností požádat, aby sepsala, co řekla. Jestliže došlo k viditelnému zranění, je třeba je vyfotografovat, v případě potřeby neváháme angažovat lékaře a policii.

(Rozhodneme-li se k tomu, je dobře udělat to bez prodlení. Odklad by neprospěl ani oběti, ani pověsti školy).

Jsme-li schopni zajistit oběti účinnou ochranu, přemlouváme ji, aby souhlasila se zveřejněním svého udání. I když se nepodaří agresory usvědčit, obvykle je větší naděje, že se šikanou přestanou, když budou vědět, že škola je o jejich počínání informována. Je ovšem nutno uvážit, platí-li to i v konkrétním případě, který právě řešíme. Když oběť s prozrazením svého udání nesouhlasí, můžeme to respektovat, někdy se však radí „uhodit“ na agresory i proti její vůli – oběť pak prožije velkou úlevu danou tím, že „je to venku“ a něco se s tím dělá.

Následuje rozhovor s agresory, přesněji řečeno s podezřelými. K tomu se nejlépe hodí vyučovací hodina, kdy má učitel volno. Během této hodiny si od každého nechá vyprávět, co se dělo, pak mu klade otázky a nakonec mu případně uloží, aby svou odpověď napsal. Dále vyslechne individuálně i děti, které šikaně přihlížely nebo o ní věděly, zejména ty z nich, které patří k nejslušnějším a o kterých se předpokládá, že mohou poskytnout užitečné informace. V těchto rozhovorech co nejméně prozrazujeme a klademe konkrétní otázky (kdo, kdy, kde, jak, proč). Žádáme vysvětlení rozporů v tom, co dítě sděluje, a rozporů mezi výpověďmi. Není samozřejmě možné podat vyčerpávající návod k těmto rozhovorům, stejně jako není možno podat vyčerpávající návod k tomu, jak hrát šachovou partii. Upozorním však alespoň na jeden osvědčený obrat, který spočívá v tom, že klademe otázku tak, aby už v jejím znění byl obsažen předpoklad, že dítě určitou věc dělalo nebo vidělo. Ptáme se například: „Kde jsi byl, když Láďa kopal Pepíčka?“ – nikoli „Kopal Láďa Pepíčka?“ Málo užitečné bývají všechny otázky, na které lze odpovědět „Ano“ nebo „Ne“, případně se nabízí odpověď „Nevím“.

Při rozhovorech s agresory a s přihlížejícími musíme často čelit výmluvám, že šlo o „nehodu“, „pouhou legraci“ nebo „hru“. Ptáme se: Jestliže to byla nehoda, tak jak se děti snažily oběti pomoci? Jak projevily svou solidaritost? Jestliže šlo o legraci, smáli se všichni? Jestliže to byla hra, bavila všechny?

Psychický nátlak, který na dítě, zvláště podezřelé, vyvíjíme (např. tím, že v něm vzbuzujeme strach), je z pedagogického hlediska problematický, může však být nezbytný pro příští ochranu oběti. Do jisté míry můžeme spoléhat na to, že dítě, je-li nevinné, chápe vážnost situace a své nepříjemné pocity nám promine.

Než začneme takto „naostro“ vyšetřovat, zvážíme ovšem, jaká je naděje na usvědčení agresorů. Je-li příliš malá (např. dva mazaní „recidivisté“) týrali oběť beze svědků) a nesouhlasí-li oběť s tím, aby byla záležitost zveřejněna, může být prospěšnější spokojit se s tím, že napříště uděláme pro ochranu oběti, co je možné, a získané informace uschováme pro použití v budoucnu. Jak říká Olweus, není nic horšího než pustit se do případu šikany, který nedovedeme nebo nemůžeme dotáhnout do konce. Umění nejednat je někdy stejně důležité jako umění jednat!

Nepropadněme spravedlivému hněvu natolik, abychom přestali být při vyšetřování šikany objektivní. Je dobře známo, že některé menší, slabší děti (platí to i pro sourozence) druhé nepříjemně provokují, dorážejí na ně slovně i fyzicky, až dojde k víceméně odpovídajícímu „trestu“. Co tedy na první pohled vypadá jako šikana, může být právě tato odvěta.

Přílohy

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Má zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Má na těle odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!

2. Přímé znaky šikanování mohou být:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.

- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo, apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Stádia šikanování

Motto: **Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.**

První stádium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi „otloukánka“. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stádiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky, apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává

skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozdělení na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Příklady šikanování

Zpověď oběti počátečního stadia šikanování /doslovný přepis/:

- nadávaj mi, dělaj mi naschvály
- maj na mne poznámky, když přijdu po nemoci
- rejpaš do mne, když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet, tak mu poraděj mne
- když nejsem ve škole, říkaj učitelům, co není pravda
- když něco provedou, snažej se to svalit na mne
- když se učitel zeptá, jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
- o hodině, když je písemka, tak se zničeho nic ozve, abych neopisoval
- všichni maj strašnou radost, když dostanu špatnou známku
- když jsem služba, tak všichni dělaj ve třídě nepořádek
- nepouští mne mezi sebe, když si povídají
- když si řeknu o sešit, tak řeknou, že ho nemají a pak ho pučej někomu jinému
- ve frontě na oběd mne předbíhají
- když je ve třídě smrad, tak hned řeknou, že jsem si prd
- nic mi nepučej
- když něco udělám, hned to všem řeknou
- plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
- na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
- když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky, ale mě ne, když už mi poraděj, tak špatně
- někdy mi zamknou tašku do skříně a říkaj, že od ní nemaj klíč
- když se učitel zeptá, kdo chybí, tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku

Minimum učitelských „hrubek“

Učitelé, ač nevědomky a v dobré víře, se často dopouštějí při kontaktu se šikanou hrubých chyb. Uvedeme některé zásadní chyby, kterých by se učitelé měli vyvarovat:

- nebrání šikany na vědomí (Nežaluj!“)
- podceňování závažnosti následků šikany (pro oběť, agresora, kolektiv)

- přenesení odpovědnosti na oběť (Nemáš provokovat!“)
- konfrontace s agresorem bez dostatku přesných a ověřených informací
- přímá konfrontace agresora a oběti (někdy dokonce před třídou)
- odsouzení šikanujícího, nikoli jeho chování
- ustoupení agresorovi na úkor oběti nebo celé skupiny

Letáček pro děti

Strkáním hlavy do písku se svých potíží nezbavíš. Trápíš se kvůli šikaně? O šikaně mluvíme, jestliže jeden nebo více spolužáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje jiným. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo co tě prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímalí si tě.

Chyba:

- není v tobě, ale často ve špatných vztazích celé třídy
- ostatní jsou k tvému trápení lhostejní, nebo mají strach se tě zastat, nebo se dokonce zlomyslně na tvém neštěstí přizívají

Pamatuj:

- nikdo nemá právo ti ubližovat
- strach obrátit se o pomoc (dospělí mi nebudou věřit, děti se mi pomstí) je častý a pochopitelný, ale bohužel všechno ještě zhoršuje

Obrat' se:

- na rodiče, výchovného poradce nebo učitele, ke kterému máš důvěru a svěř se
- je povinností nás dospělých tento problém řešit
- jedná-li se o opakované potíže, tak na ně většinou děti samy nestačí a často dochází k jejich zhoršování
- na linku bezpečí, bezplatně můžeš volat na telefon 800 155 555

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Kolář M.: Bolest šikanování

Kolář M.: Skrytý svět šikanování ve školách

Kolář M.: Školní násilí a šikanování

Kolář M.: Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních, MŠMT ČR